
نحوه پرداخت و وصول مالیات‌ها در ایران

(علمی و کاربردی)

ابراهیم مشعوف

مسلم قزل بیگلو

www.ketab.ir

سرشناسه	:	قزل بیگلو، مسلم، ۱۳۶۳ -
عنوان قراردادی	:	ایران، قوانین و احکام Iran, Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	:	نحوه پرداخت و وصول مالیات‌ها در ایران (علمی و کاربردی)/ تدوین مسلم قزل بیگلو، ابراهیم مشعوف.
مشخصات نشر	:	تهران: اندیشه سبز نوین: اندیشه عصر، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۲۵۴ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۸۱۰۶-۵۸-۶
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	مالیات - قوانین و مقررات - ایران
شناسه افزودن	:	مشعوف، ابراهیم، ۱۳۴۸ -
رده بندی کسره	:	۱۳۹۶ ۳ق/۲۵۷۳ KMH
رده بندی دیسی	:	۳۴۳/۵۵۰۵۲
شماره کتابخانه ملی	:	۴۷۲۱/۹

📖 نام کتاب نحوه پرداخت و وصول مالیات‌ها در ایران

✍ مؤلف مسلم قزل بیگلو - ابراهیم مشعوف

📖 صفحه آرا : مریم نسیم

📖 ناشر : اندیشه سبز نوین ۶۶۴۶۳۵۱۸-۶۶۹۷۳۲۷۷

📖 ناشر همکار : اندیشه سبز نوین

📖 شمارگان : ۱۰۰۰ جلد

📖 نوبت چاپ : اول ۱۳۹۷

📖 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۰۶-۵۸-۶

📖 قیمت : ۲۴۰۰۰ تومان

مرکز پخش: اندیشه سبز نوین

تهران - میدان انقلاب - خیابان منیری جاوید (اردیبهشت)

ساختمان اردیبهشت - پلاک ۷۱ - طبقه اول (مشعوف)

صندوق پستی ۱۷۱۵ - ۱۳۱۴۵

تلفن: ۶۶۴۶۳۵۱۸ دورنویس: ۶۶۹۷۳۲۷۸

www.andisheasr.com

www.bookeshop.ir

۵	مبحث اول: معیارهای موثر در تقسیم مسئولیت مدنی در حقوق ایران
۹	۱- تقسیم مسئولیت به نحو مساوی
۱۵	۲- دیدگاه تقسیم مسئولیت به نسبت
۲۹	مبحث دوم: امکان مطالبه هزینه معالجه مازاد بر دیه به عنوان قاعده‌ای کلی
۳۰	امکان مطالبه هزینه معالجه مازاد بر دیه در قوانین داخلی
۳۹	مبحث سوم: مکان ایجاد رابطه سببیت میان ضرر و ترک فعل در نظم حقوق کنونی ایران
۵۳	مبحث چهارم: ردیابی تأثیر اجل قانونی بر زیان دیر کرد
۵۵	۱- مخالفین خسارت دیر کرد در وارد اجل قانونی
۵۵	۲- موافقین خسارت دیر کرد در وارد اجل قانونی
۶۳	مبحث پنجم: تقلیل و تخفیف خسارت در نظم حقوق کنونی ایران
۶۶	۱- تقلیل خسارت ناشی از احراز رابطه سببیت خود زیان دیده در زمان
۷۰	۲- تقلیل خسارت ناشی از اقدامات ترمیمی (اشراط زیان زننده) تخفیف خسارت
۷۵	مبحث ششم: قانون مجازات اسلامی قاعده‌ساز یا استثناء از مبانی مسئولیت مدنی
۷۶	۱- دیدگاه استثناء بودن قانون مجازات اسلامی حاکمیت آن در بابات وارده بر انسان
۷۸	۲- دیدگاه قاعده‌ساز بودن قانون مجازات اسلامی در باب مسئولیت مدنی
۸۳	مبحث هفتم: مبانی مسئولیت مدنی در نظم حقوقی کنونی ایران با تکیه بر (ق.م.ا) سال ۱۳۹۲
۸۴	۱- لزوم شرطیت تقصیر در تسبیب
۸۶	۲- عدم لزوم شرطیت در اتلاف بالباشره
۹۰	۳- استثنائات (مبانی تضمین حق)
۹۳	مبحث هشتم: دفاع پیشگیرانه
۹۷	مبحث نهم: خسارت تنبیهی یا جریمه نقدی در قانون بیمه اشخاص ثالث سال ۱۳۹۵
	۱- تعریف خسارت تنبیهی

مقدمه

واژه‌ها نیز همچون پدیده‌های رشدیابنده هستی دارای دگرگون‌پذیری و رشد و تحول بوده و در راستای زمان مفاهیم گوناگونی بخود می‌گیرد و در جهت تعبیر از پنداشت‌ها، آهنگ‌ها، باورها آرمانهای متفاوت بکار گرفته شده و در معانی ویژه‌ای رایج می‌شوند. مالیات نیز از جمله واژه‌هایی است که دارای چنین سرنوشتی می‌باشد. مفاهیم گوناگون مالیات در تاریخ با همه تفاهت‌های آن دارای عناصر مشترک و در نهایت معنای مشترکی خواهد بود. بنابراین مالیات کلمه‌ای است گنگ و دارای مفاهیم مختلف و انواع و ابعاد گوناگون از این رو نیاز به بررسی و باز کاوی دارد.

مفهوم کلی مالیات و تاریخچه آن

واژه مالیات که از مال گرفته شده، از نظر فرهنگ شناسان در معانی زیر بکار برده شده است: (اجرو پاداش)، (زکات مال)، (سرپرستی و دادن گله‌های گوسفندان) (در جریمه‌ای که حکومت به مناسبت ارتکاب جرائم ویژه از مرتکبین می‌گیرد)، (خراج) و بالاخره مالی که دولت‌ها بطور سالانه از شهروندان خود می‌گیرند.^۱ اما در اصطلاح اقتصاددانان جدید مالیات اینگونه تعریف شده است: مالیات مقدار پول و یا مالی است که شهروندان یک کشور طبق قانون به دولت خود می‌پردازند تا در جهت اداره امور کشور تامین کالاها و خدمات عمومی و ضروری تضمین امنیت و دفاع همگانی و عمران و آبادانی توسط دولت مورد بهره‌برداری قرار بگیرد. مالیات ریشه تاریخی طولانی و عمیقی دارد و عمر آن با پیدایش نخستین حکومت‌ها و سازمانهای مدیریت اجتماعی همراه می‌باشد. تنها نوع و مقدار مالیات و نحوه وصول آن متفاوت بوده است اصل آن هیچگاه متروک نمی‌شده است. در برخی از کشورهای جهان باستان از قبیل کلد و آشور در (بین النهرین)، (آتن) در فرنگ وصول مالیات از مردم تابع قوانین مدون بوده ولی در بسیاری از نقاط جهان مسئله مالیات از نظر چگونگی وصول و اندازه آن تابع اراده دولت مرکزی و یا پادشاه بوده است که در برابر دریافت مقداری پول و یا کالا در سال حکومت و فرمانداری مناطق گوناگون را به افراد واگذار می‌کرده است. حاکم منطقه نیز که به یک طایفه و قبیله بلوک و منطقه و یا شهر و ایالتی منصوب می‌شد آن اندازه از پول و کالا جهت دولت مرکتر

با افزودن مبالغ هنگفتی برای اداره امور منطقه و خود و ذخیره شخصی بطور سرانه و یا خانواری از مردمان زیر سلطه خود وصول می‌کرد. و در نپرداختن آن برای پادشاه و حاکم منطقه هیچ عذری پذیرفته نبود و شعار یا سر بده یا مالیات و خراج برای همگان مفهوم رعب‌انگیز خود را داشت. عجیب است که این روش منحوس حتی در میان سلاطین و حاکمان ستمگر پس از اسلام در کشورهای اسلامی مانند بنی‌امیه و بنی‌عباس تا نادرشاه افشار و پس از او نیز رایج بوده است و نادرشاه گنجینه‌های افسانه‌ای خود موسوم به کلات نادری را بیشتر از این طریق گردآورده بود. از دیگر تفاوت‌های عمده مسئله مالیات در گذشته و حاضر این است که سلاطین و رژیم‌های گذشته مالیات را برای ایجاد عمران و آبادانی در کشور نمی‌گرفتند بلکه خراج‌ها باج‌ها و مالیات‌های وصول شده را جزو دارائی و گنجینه‌های شخصی خود قرار داده و برای گردش امور دربار حرمسرا و تأمین بدگی هزارگان و امیرزادگان عیاش و خوشگذران مورد بهره‌برداری قرار می‌دادند. حتی در بسیاری موارد حفرق سربازان از طریق صدور و فرمان: غارت همگانی شهرهای فتح شده و مغلوب [تأمین می‌شد] و به ازای آن خزانه دولت. این گونه برخورد زشت زمامداران خود سر با مسئله مالیات و جایگزینی چاول آن در ذهنیت مردم شرق موجب گشته تا اگر در مواردی هم مالیات در جهت مصلحت مردم بطریقانی تنظیم گردد مردم سرباز زنند و به گونه‌ای از پرداخت آن گریز کنند و همچون مردم کورستانی که نظام قانونی بر آنان حاکم است مالیات را امری طبیعی و در برابر فعالیت‌های عمرانی و خدماتی و جاری دولت ندانند.

غافل از اینکه مسئله تحریم عشر و اکنشی مناسب در برابر استیلا کاری‌های حکام غاصب و ستمگر آن عصر بوده است و نمی‌تواند گوناگون مفهوم مالیات در شرایط متفاوت تاریخی دلیل بر مطلب باشد. این واژه به‌ویژه در نظام جمهوری اسلامی دقیقاً در نقطه مقابل آن مفاهیم نادرست تاریخی قرار دارد. و مالیات طبق قوانین و ضوابط معین خواهد شد و برای آبادی کشور و صیانت ازیضته اسلام مصرف می‌شود. از این رو در عصر حاضر یکی از پایه‌های استوار کشورداری ترقی و پیشرفت و ارائه خدمات به مردم و در نتیجه دریافت مالیات می‌باشد دریافت مالیات از جامعه در کشورهای جهان امری طبیعی و براساس سیاست مالی می‌باشد و در برخی از کشورهای صنعتی جهان ۹۰ تا ۹۸ درصد بودجه عمومی از طریق مالیات‌ها تأمین می‌شود و مردم نیز هیچ گونه واکنش منفی در برابر آن بروز نمی‌دهند.

انواع مالیات

مالیات را بر پایه مبانی ملاک‌ها و اعتبارات گوناگون می‌توان تقسیم‌بندی کرد و انواع آن را مشخص نمود.

مالیات مستقیم و غیرمستقیم

براساس این تقسیم‌بندی مالیات از نظر چگونگی تعلق گرفتن به کالاهای مورد مالیات دو نوع می‌تواند باشد: مستقیم یا غیرمستقیم.

مالیات مستقیم بدون هیچ واسطه‌ای روی درآمد افراد و یا سازمان‌ها و موسسات اقتصادی بسته شود و توسط مأموران دولتی بطور مستقیم وصول شود. مانند مالیات سرانه‌ای که دولت براساس افراد ساکن در کشور و طبق آمار افراد هر خانوار مالیات می‌گیرد از این قبیل مالیاتی که دولت بطور مستقیم از حقه داران مالیات می‌گیرد. مالیات مستقیم اگر براساس میزان دارائی و یا درآمد اشخاص و موسسات استوار باشد و شامل درآمدهای سطح پائین نگردد در تأمین عدالت اجتماعی نقش بسزایی خواهد داشت.

مالیات غیرمستقیم: آن است که با واسطه و بطور غیرمستقیم از اصل درآمد شهروندان گرفته می‌شود و اغلب پرداخت کننده می‌تواند آن‌ها را به اشخاص دیگری منتقل کند و خود وسیله پرداخت مالیات باشد. مالیات غیرمستقیم در شکل‌های گوناگونی قابل پیاده شدن می‌باشد و پرداخت آن نیز باینکه بر دوش همگان می‌باشد ولی محسوس نیست، به‌طور معمول عموم مردم وجود آن را احساس نمی‌کنند. مانند: عوارض گمرکی که بر ورود و خروج کالاها بسته می‌شود که در نهایت از نوع مالیات غیرمستقیم بشمار می‌آید. زیرا واردکننده کالا به میزان عوارضی که از این بابت به دولت می‌پردازد به نرخ فروش کالا در بازارهای داخلی می‌افزاید چنانکه صادرکنندگان کالاهای داخلی به خارج نیز در هنگام خرید و فروش میزان عوارضی را که باید بابت صدور کالا بپردازند از نظر دور نمی‌دارند.

مالیات بر فروش از دیگر شکل‌های مالیات غیرمستقیم می‌باشد. و آن باین صورت است که ابتدا دولت روی یک کالای ویژه مالیات می‌بندد و در نتیجه بطور قهری قیمت آن برای مصرف کنندگان افزایش می‌یابد و در مجموع باید گفت: سنگینی مالیات‌های غیرمستقیم بر دوش اکثریت قشرهای کم درآمد و فقیر جامعه می‌باشد: زیرا در پرداخت این مالیات آن کس که دارد و

آن کس که ندارد هر دو باید زیر یک بار بروند در این صورت فشار بر کسی است که ندارد.

تقسیمی دیگر از مالیات

از این دیدگاه که چند درصد مالیات گرفته شود و از چه نوع درآمدی و با چه محاسبه‌ای مالیات به سه نوع تقسیم می‌شود.

مالیات تصاعدی مالیات تنازلی مالیات تعادلی

مالیات تصاعدی: به این صورت است که آنانی که از درآمد بیشتری برخوردارند به صورت تصاعدی مالیات افزایش می‌یابد و درصد بیشتری از درآمدشان را بایستی به عنوان مالیات پرداخت کنند. از این رو میزان مالیات هماهنگ با میزان رشد درآمد افزایش می‌یابد. در نوع تصاعدی ثروتمندان به مراتب بیشتر از فقرا مالیات می‌پردازند و قشرهای فقیر جامعه در بلند کردن اهرم سنگین مالیات سهم بسیار کمتری دارند.

مالیات تنازلی: عکس روش تصاعدی است. یعنی نظام مالیاتی کشور به گونه‌ای تنظیم شده است که هر چه درآمد پائینتر باشد مالیات بیشتری باید بپردازد و در برابر آنانی که از ثروت بیشتری برخوردارند مالیات کمتری می‌پردازد. البته این چنین مالیاتی همیشه با ظاهری مردم پسند و در زیر شعارهای زیبا انجام می‌گیرد به عنوان نمونه می‌توان از مالیتهای غیر مستقیم سخن راند که بسیاری آن را طرح می‌کنند در نتیجه بار سنگین مالیات بظهور عمده بر دوش محرومان و کم درآمدهای جامعه خواهد بود. گرچه روش مالیات تنازلی می‌تواند بطور مستقیم و هم بطور غیرمستقیم قابل اعمال باشد.

مالیات تعادلی: حد میانگین روش‌های تصاعدی و تنازلی است. یعنی درآمدهای بالا و درآمدهای پائین هر دو بطور مساوی مالیات می‌پردازند که البته این نوع مالیات نمی‌تواند روشی عدالت خواهانه باشد زیرا چگونه کسانی که از ثروت بیشتری برخوردارند و هر روز برانداخته‌های خود می‌افزایند همانند کسانی که اندک درآمندی داشته باشند بطور مساوی مالیات بپردازند.

مضمون و متعلق مالیات: مالیات از این نظر نیز که دارای چه مضمونی است و متعلق آن یعنی مورد مالیات چه نوع کالا و خدمت و یا چه نوع امتیاز اقتصادی داشته باشد به انواع گوناگونی تقسیم می‌شود البته باید توجه داشت باشیم که دو ملاک و اعتبار قبلی در تقسیم مالیات نیز در و ضمن هر یک از انواع این قسم اخیر قابل تصور می‌باشند.

براساس این اعتبار مهمترین اقسام مالیات به قرار ذیل می‌باشد:

مالیات سرانه: و آن مالیاتی است که در برخی از کشورهای جهان از هر شهروند مبلغ و یا مقدار ویژه‌ای پول و یا کالا به عنوان مالیات می‌گیرند.

مالیات بر واردات: این همان چیزی است که حق گمرکی یا عوارض گمرکی نامیده می‌شود. این نوع ویژه کشورهائی است که دارای تجارت خارجی ملی شده نباشند و افراد حق وارد و صادر کردن کالا را داشته باشند. در حقیقت این مالیات جهت کنترل هر چه بیشتر واردات و تقویت تولیدات خارجی می‌باشد تا ضمن قابل رقابت بودن آن با کالاهای خارجی انگیزه تولید کنندگان را برای تولید هر چه بیشتر و گرایش جامعه را برای خرید کالاهای داخلی افزایش دهد. از این رو وضع این نوع مالیات درد گرگونی اندازه و کیفیت کالاهای وارداتی تأثیر مشخص و روشنی خواهد داشت.

مالیات رأی: این قسم از خرد نوع خاصی از مالیات سرانه می‌باشد و منظور آن است که برای کسانی حق رأی قائلند که همچون سرنوشت سیاسی در سرنوشت اقتصادی سهم باشند و خود را در تامین اداره کشور مسئول بدانند. بر این اساس برای کسانی که حق رأی در انتخابات دارند مالیات ویژه‌ای تصویب می‌شود.

مالیات بر ارث: مقدار و درصد معینی از اموال و ثروت کسی که فوت شده باشد به عنوان مالیات از ورثه او دریافت می‌شود. معمولاً چنین مالیاتی بدان جهت در ورثه متوقف گرفته می‌شود که ثروت در برابر انجام کار و سرمایه گذاری بدست نیامده است و نیز وصول آن آن‌تر بنظر می‌رسد.

مالیات بر مشاغل: این نوع بدان جهت از صاحبان مشاغل گرفته می‌شود که فقط داشتن درآمد اصالت دارد و نیازها و اصالت‌های انسانی و اخلاقی را در تنظیم مالیات شمول نمی‌دهد. از این رو مراکز فساد و فحشاء و قمارخانه‌ها و مشروب فروشی‌ها هم مالیات خاصی دولت پرداخت می‌کند. یکی از راههای پر درآمد دولت‌ها گرفتن مالیات از این دسته از مشاغل است. و رژیم ستم شاهی افزون بر ترویج این مراکز برای مقاصد سیاسی اخذ مالیات را وسیله‌ای برای کسب درآمدهای خود و نظام حاکم می‌دانست.

مالیات بر فروش: دولت در این نوع مالیات جهت و سوی مصرفی جامعه را بطور دلخواه یا مصالح جامعه معین می‌کند و برای کنترل مصرف جامعه مالیاتی بطور غیر مستقیم بر آن وضع می‌کند. دخانیات یا کالاهای لوکس و تشریفاتی از قبیل این نوع مالیات است.

مالیات ارزش اضافی: مالیات خاصی است که در برخی از کشورها از سودی که از کالاها به دست آمده است گرفته می‌شود.

مالیات فراگیر: این نوع مالیات ویژه کشورهای بلوک شرق و سوسیالیستی مانند اتحاد جماهیر شوروی و اقمارش می‌باشد. در این کشورها دولت کارها و خدمات را با قیمت خاصی از تولیدکننده خریداری کرده و با قیمت اضافی تحویل مصرف‌کننده می‌دهد. و در حقیقت اختلاف قیمت بین تولیدکننده و مصرف‌کننده همان مالیات فراگیری می‌باشد که به این شکل دولت از نیمه مصرف‌کنندگان دریافت می‌کند.

مالیات اجتماعی: در برخی از کشورها در برابر انجام برنامه‌های اجتماعی و امنیتی مالیاتی تنظیم می‌شود که به این نام دریافت می‌گردد.

مالیات بر شرکت: این مالیات را بخاطر داشتن شخصیت حقوقی جداگانه شرکت‌ها که درآمدی جدای در آن‌ها قرار دارد وضع می‌کنند.

مالیات برای تامین زندگی: در سوسیالیسم، این نوع مالیات توسط دولت از افراد در برابر تعهدش نسبت به بیمه شدن آنان و سبک‌پیری در برخی از کشورها گرفته می‌شود.

مالیات بر اموال و مستغلات.

مالیات بر دارایی‌ها: که بطور فراگیر از کلیه دارایی‌هایی داشته باشند اخذ می‌شود. البته اقسام دیگری از انواع مالیات‌های وضع شده وجود دارد که حائز کم اهمیت داشتن آن‌ها از ذکرش خودداری می‌شود.

مالیات و تامین عدالت اجتماعی

امروزه دولت‌ها برای ایجاد تعادل اقتصادی وظایف گوناگونی به عهده می‌گیرند. بازارهای اقتصادی را کنترل و قیمت‌ها را تعیین و کنترل می‌کنند و بر توزیع مزدها فرا آورده‌ها و سایر درآمدها نظارت می‌کنند. اما آنچه از همه این‌ها در تعادل اقتصادی و تامین عدالت اجتماعی نقش ویژه‌ای دارد مالیات است. مالیات دولت را قادر می‌سازد که بر جریان‌ها و مسائل اقتصادی کشور و افزایش درآمدها و ثروت‌ها نظارت و کنترل داشته و از رکود و فساد و کساد اقتصادی جلوگیری کند. البته روشن است در میان انواع مالیات‌ها مالیات‌های مستقیم آن‌ها از آنجا که اشخاص پرداخت‌کننده نمی‌توانند آنرا به دیگری منتقل سازند اگر براساس درآمد تنظیم گردد مانع از تمرکز

ثروت و اندوخته‌های سرسام آور و روحیه آن خواهد بود. به این جهت فاصله‌های وحشتناک طبقاتی را ترمیم و یا تعدیل می‌کند و از طرف دیگر موجب رونق اقتصادی خواهد بود. در میان مالیات‌ها سیستم مالیاتی تصاعدی موثرترین آن در مسائل اقتصادی می‌باشد هم از جهت تامین نیازهای دولت و هم از نظر نقش آن در تعدیل درآمد. بطور روشن این مالیات می‌تواند تقاضای عمومی و همچنین قیمت کالاها را تغییر دهد زیرا مالیات چه مستقیم و غیرمستقیم درآمدها را پائین می‌آورد و در نتیجه تقاضای عمومی نسبت به کالاها و خدمات آن پائین خواهد آمد. از طرف دیگر با کاهش تقاضا (با فرض ثبوت سایر متغیرها) قیمت‌ها پائین می‌آیند.

www.ketab.ir